

A Habeas Corpus Munkacsoport jogvédő egyesület észrevételei és javaslatai az Igazságügyi Minisztérium IM/BÜNT/2003/31. sz., a családon belüli erőszakra vonatkozó koncepciójához*

Juhász Géza – Spronz Júlia

2004. január 10.

Bevezetés

A családon belüli erőszak megelőzését és visszaszorítását szolgáló jogszabályok megalkotását nagy jelentőségű törekvésnek tartjuk, mely – más emberi jogi szempontok mellett – elengedhetetlen a nők állampolgári jogegyenlősége tényleges megvalósulásához. A családon belüli erőszak ugyanis a nemek közötti hatalmi egyenlőtlenség egyik megnyilvánulási formája. A családon belüli erőszakért a férfi aké a felelősség.¹ Ezért a családon belüli erőszakra vonatkozó jogi reformok során nagyon nagy körültekintéssel vizsgálandó, hogy a hagyományos jogintézmények vajon megtisztultak-e már maradéktalanul a letűnt patriarchális kor jogának lenyomataitól. A jogban visszamaradt patriarchális vonások nem okvetlenül diszkriminatív szabályokban öltöttek testet, sőt: többnyire nem is explicit szabályokban rejlenek, hanem a nők sajátos emberi

*„Koncepció a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról szóló 45/2003. (IV. 16) országgyűlési határozat végrehajtása során az IM-re háruló feladatokról”, 2003. december 18.

¹A családon belüli erőszak nemek és rokonsági típusok szerinti megoszlásával kapcsolatban lásd a NANE Egyesület által végzett, a Népszabadság, a Blikk és a Zsaru c. lapok 14 hónapi (2002. szept. – 2003. nov.) összes számának gyilkossági híreit felölelő adatgyűjtést. Ennek tanulásaiból itt most csak arra hivatkozunk, hogy az áldozat partnere, volt partnere, illetve „udvarlója” által elkövetett emberölések áldozatainak 68%-a nő, míg az elkövetők 68%-a férfi (az adott időszakban azonosneműek közötti partneryilkosságról nem számoltak be a lapok). A 32%-nyi női elkövető esetének *mindegyikében* beszámolt a bűnügyi tudósítás a férfi korábbi bántalmazó magatartásáról. Magyarul: a nők nem ártatlan férfi akat ölnek meg, hanem bántalmazóikat – rákényszerülnek erre, miután nőként éveken keresztül nem kapnak hatósági védelmet. Eme statisztika is megerősíti azt a gyakorlati tapasztalatunkat, miszerint a nők által férfi sérelmére elkövetett erőszakos cselekmények szinte mindig önvédelmi jellegűek. Más kérdés, hogy a családon belüli erőszakkal szembeni önvédelem jogát a hatályos Büntető törvénykönyv és annak bírói alkalmazása csak az atipikus esetekre nézve ismeri el.

jogait fi gyelembé vevő, érvényre juttató szabályok hiányában. A családon belüli erőszak jogi szabályozatlansága is ékesen illusztrálja ezt. Álláspontunk szerint ezért a családon belüli erőszak hatékony visszaszorítása és megelőzése érdekében szükséges jogi szabályozás kimunkálásakor valamennyi érintett jogterületet² át kell vizsgálni abból a szempontból, hogy megfelelnek-e a nők és férfiak közötti tényleges jogegyenlőség követelményeinek: egyforma súllyal veszik-e figyelembe a tipikusan férfi akat illetve tipikusan nőket érő jogsérelmek kezelésének szempontjait.

Az IM-koncepció a címében is említett 45/2003. (IV. 16.) országgyűlési határozat végrehajtását szolgálja, s ez a tény egyben behatárolja a koncepcióhoz alább fűzendő észrevételeinket és javaslatainkat is. Hiszen ha az OGY határozat nem ejt szót például a családjogi perrendtartás reformjának vagy büntetőjogi változtatásoknak a szükségességéről, akkor nem lenne adekvát az OGY határozat végrehajtásáról szóló IM-koncepcióra adott jelen reflexiónkban hosszasan arról értekeznünk, hogy a családon belüli erőszak visszaszorítása érdekében elengedhetetlennek látjuk e területek reformját is. Megtesszük ezt majd máskor, máshol. **Javasoljuk** azonban az IM tisztelt munkatársainak, hogy további munkájuk során tartsák szem előtt a fenti bevezető gondolatainkat. Ugyanis csak ilyen szellemű jogalkotással tud hazánk megfelelni a nők és férfiak egyenjogúságát előíró nemzetközi szerződéseknek, s az azokhoz kapcsolódó ajánlásoknak.

Amint az a koncepció első feléből megállapítható, az IM munkatársai széleskörű és alapos vizsgálatokat végeztek a nemzetközi dokumentumok és külföldi gyakorlat megismerése céljából. A koncepció eme nemzetközi kitekintése jól mutatja a Magyarországnak is irányt mutató nemzetközi standardot és egyben az ország lemaradását ezen a téren. Természetesen tudatában vagyunk, hogy az IM 24 oldal terjedelmű összeállításától irreális lenne enciklopédikus alaposágot várni. Ezért a Habeas Corpus Munkacsoport (HCM) jelen észrevételeinek és javaslatainak célja nem az IM munkája hiányosságainak számonkérése, hanem többéves munkánk tapasztalatainak visszacsatolása a jogalkotás folyamatába. Ugyanezen oknál fogva azonban azt is jelezni kívánjuk, hogy a családon belüli erőszak megelőzésére és visszaszorítására irányuló kívánatos jogalkotási feladatok álláspontunk szerint nagyobb intenzitású, többéves munkát igényelnek.

A családon belüli erőszak jelenlegi jogi kezelésének egyik legnagyobb hiányossága az áldozatok biztonságának garantálását szolgáló intézmények teljes hiánya. Ezért különösen öröndetesnek tartjuk, hogy az IM-koncepció a távoltartó rendelkezésre vonatkozó magyarországi szabályozás megalkotására fókuszál. A távoltartó rendelkezés megalkotását nemcsak a címben említett országgyűlési határozat írja elő, hanem számtalan ENSZ és EU ajánlás, jegyzőkönyv, stb. is javasolja azt.

Általános véleményünk a koncepcióról

A koncepció két nagy részből áll, az egyik a családon belüli erőszak visszaszorítása tárgyában született nemzetközi dokumentumok és néhány európai ország e tárgyú jogalkotásának rövid ismertetése. A másik részben található az IM konkrét javaslata a magyar megoldásra. Az első

²Büntető anyagi és eljárásjog, családjog, személyiségi jogok, öröklés, élettársak helyzete, egészségügyi és szociális ellátások hozzáférhetősége, gyermekvédelem, stb.

részt értelemszerűen nem kívánjuk kommentálni, azt azonban megjegyezhetjük, hogy előnyösnek találtuk volna, ha e rendkívül értékes kutatómunka eredménye – részben legalább – a magyar szabályozásra vonatkozó javaslatban tényleges hasznosításra kerül, és nem reked meg a felsorolás szintjén. Nem látjuk nyomát a koncepcióban, mivégett is tekintette át az IM a nemzetközi szabályozásokat és ajánlásokat. Nyilván nem az volt a célja ennek az áttekintésnek, hogy a szakmai olvasóközönséget meggyőzze az IM szakembereinek tájékozottságáról. . .

A jelen véleményünkben és javaslatainkban mellőzzük a koncepció szisztematikus összehasonlítását az annak függelékében közölt ENSZ-dokumentumok ajánlásaival. Ezek az ajánlások sok olyan javaslatot fogalmazznak meg, melyek nem köszönnek vissza a koncepcióban. Ezek számavételét nyilvánvalóan az IM munkatársai is el tudják végezni. Mindenesetre általánosságban jelezzük, hogy az ajánlások lényegesen nagyobb arányú hasznosítását tartanánk helyesnek.

Ugyancsak megjegyezzük, hogy sajnálatosan kevés nyomát látjuk annak, hogy az IM a koncepció készítésekor fi gyelembe vette volna az ENSZ CEDAW Egyezményt, a CEDAW Bizottság 19. sz. általános ajánlását illetve a Bizottság Magyarországhoz címzett speciális ajánlásait. **Javasoljuk, hogy a koncepció következő változatának elkészítésekor az IM erősen támazkodjon valamennyi nemzetközi dokumentumra**, melyet idéztek, illetve melyeket az előbb említettünk.

Meglepődve tapasztaltuk, hogy az IM-koncepció egyáltalán nem épít a 2001. április 24-én a Szociális és Családügyi Minisztériumban elkészült, „Koncepció az Emberi méltóság védelmét szolgáló, a családon belüli, valamint a nők ellen irányuló erőszak más formáinak leküzdését elősegítő törvényről” c. munkaanyagára, s őt említést sem tesz arról. Az ebben a munkában megfogalmazott javaslatok mindegyikét feltétlenül hasznosítandónak tartjuk, ezért egyesével itt most nem hivatkozunk rájuk. Mivel feltételezzük, hogy az IM azért nem hasznosította a SzoCsaM két és fél évvel korábbi munkáját, mivel nem ismerték azt, a jelen véleményünk nyomtatott változatához teljes terjedelemben csatolni fogjuk a SzoCsaM-ban készített koncepciót.³

Részben a fent említett források föl nem dolgozása, részben pedig az alább kifejtendő észrevételeink folytán az IM által vázolt koncepciót mint egészet nem tudjuk elfogadni, noha bizonyos részeit határozottan jónak tartjuk. Amint alább kifejtjük, sajnos úgy látjuk, hogy a koncepció nem veszi fi gyelembe a hagyományos magyar jogalkalmazás sajátosságait, azaz nem vet számot azzal, milyen módon fog érvényesülni a javasolt szabályozási modell. Feltűnő, hogy nem találni hatáselemzést – pedig az a jogalkotási törvény 18. §-a szerint a jogszabályok megalkotása előtt kötelező. Így végső soron nem tudja megfelelően betölteni szerepét a koncepció, és az általa javasolt szabályozási modell nem lesz működőképes.

Úgy tűnik továbbá, mintha a koncepció készítői több helyütt bizonytalanok lennének véleményük megfogalmazásakor. Erre a kifejtetlen, alátámasztás nélküli – és véleményünk szerint nem is érvényes – megállapítások többszöri előfordulásából következtetünk.

A véleményünk kifejtésekor kifejezetten problémát okoz, hogy a koncepció több olyan feltételezéssel is él, melyek szerintünk nem állják meg a helyüket. E feltételezések cáfolatába ugyanakkor fölöslegesnek tünne belemennünk, hiszen a szerencsére egyre gyarapodó magyar nyelvű

³A SzoCsaM 2001-es koncepciója elektronikus formában sajnos nem áll rendelkezésünkre.

szakirodalom⁴ is kellő választ ad rájuk. Ezeknek a nem elfogadható feltételezéseknek egyike szerint a családon belüli erőszak általában nehezen bizonyítható. Mivel úgy tűnik, hogy a koncepció pl. a soron kívüliség biztosításától emiatt a vélekedés miatt húzódozik, megemlíjtük, hogy tapasztalataink szerint a bizonyítás nehézségei döntően a hatósági személyeken múló szubjektív okok: főként a képzetlenség és az előítéletesség. Ezek képzéssel megváltoztathatók. Még ha az ilyen képzések éveket, netán évtizedeket is vesznek igénybe, ez nem ok arra, hogy a kodifikációt ezek a leküzdhető körülmények irányítsák.⁵

Fogalmak

Pszichikai bántalmazás Szemben a koncepció ama megjegyzésével, miszerint „a pszichikai bántalmazás büntetőjogilag nem ragadható meg”⁶, jelezni kívánjuk, hogy a Büntető törvénykönyv kommentárja a Btk. 170. §-ával kapcsolatban leszögezi, hogy az egészségsértés pszichikai ráhatással is elkövethető: „Az egészségsértés módozatait illetően legalább olyan tág kört ölel fel, mint a testi sértés. (...) E körbe tartozik a pszichikai behatással való elkövetés is, amikor az elkövető ijesztéssel, felindulás okozásával, vagy erős undorkeltéssel olyan lelki traumát idéz elő, ami az egészség súlyos károsodását hozza magával.” Elemzést igényelne, hogy a kommentár eme álláspontja miért nem ment át a bírósági gyakorlatba. Számos olyan további törvényhelyet tudnánk említeni, amely alkalmas lehetne a családon belüli erőszakkal szembeni hatósági fellépésre, mégsem alkalmazzák az arra hivatott hatóságok.⁷ Ha a jogalkotó nem reflektál arra, miért nem élnek a valóságban a már régóta érvényes jogszabályok, erős a veszélye, hogy ismét csak olyan jogszabályokat hoz létre, melyek valószínűleg szintén hasznavehetetlenek maradnak (mint pl. a gyámhatósággal kapcsolatos javaslat).

Családon belüli erőszak A koncepció két változatban is javaslatot tesz a családon belüli erőszak fogalmának meghatározására, azonban nem fűz semmilyen magyarázatot sem ehhez. Kíváncsiak volnánk arra, hogy a koncepció készítői szerint milyen érvek szólnak a családon belüli erőszakra adott kétféle definiáció-javaslat egyike és másika mellett illetve ellen. Számunkra a B) változat tűnik alkalmasabbnak, mivel részletesebb és tágabb.

Örvendetesnek tartjuk, hogy a b) alpont – először a magyar jogrendben – megfogalmazná a szexuális önrendelkezési jogot, ám ez a fogalom bővebb kifejtést igényelne, különösen azért, mivel

⁴Különösen Morvai Krisztina *Terror a családban* c. könyve, megjelentette 1998-ban a Kossuth Kiadó.

⁵Legfeljebb azon kell elgondolkodni, hogy milyen módon lehet a legkisebb befektetéssel a legrövidebb idő alatt a leghatásosabb módon csökkenteni a családon belüli erőszak előfordulását. Például hogy a szakemberek mely csoportjának képzése a legsürgősebb. Véleményünk szerint a rendőröké és az ügyészeké, mivel övéké a tényfeltárásban és az eljárások kezdeményezésében a főszerep.

⁶Lásd az IM-koncepció 12. oldal második mondatát.

⁷Csak két találmásra kiválasztott példa: 1. a szülői felügyeleti jog megszüntetése gyermek sérelmére elkövetett súlyos bűncselekmény esetén a büntetőperben, 2. hivatalból történő bizonyítás lehetősége házassági és szülői felügyeleti jog megszüntetésére irányuló polgári perekben.

a Btk-nak a szexuális bűncselekményekkel foglalkozó fejezete rendkívül korszerűtlen fogalmakkal operál. Ez a diszharmónia itt is megjelenik rögtön, amikor a szexuális önrendelkezési jog megsértéseként a „közösülésre” és „fajtalanságra” kényszerítéssel példálózik a javaslat.⁸

Távoltartás

A távolságtartás jogágak közötti elhelyezése

Minden indoklás nélkül szögezi le a koncepció, hogy „a gyors megoldások, a hatékony fellépés érdekében ezen új jogintézmény szabályozási hátterét a büntetőeljárás nem szolgáltathatja”. Nem értünk egyet ezzel. A gyakorlatban számos alkalommal fordul elő, hogy a rendőrség a bűncselekmény elkövetésétől számított néhány perc vagy óra alatt az elkövetőt elfogja, őrizetbe veszi, majd az ügyészség javaslatára a bíróság 72 órán belül elrendeli a gyanúsított előzetes le tartóztatását: tudnak gyorsan reagálni, amikor szükségesnek látják.

Nem tartjuk jó ötletnek az ideiglenes távolságtartásnak államigazgatási eljárás keretében történő szabályozását. A családon belüli erőszakkal jelenleg is foglalkozó, de nem kellően hatékony jogágak mellé nem okvetlenül szükséges egy újabbat bevonni. Sokszor épp azért nem képes a jog a családon belüli erőszak áldozatainak védelmére, mert a magyar jog szétaprózottan reagál a cselekményekre. Számos esetben egymás mellett fut 5–7 különböző eljárás, mivel a jog szerint egyazon összefüggő, egységes célt szolgáló bántalmazási, a partner elnyomására irányuló cselekménysorozat egészében véve nem, hanem csak 5–7 partikuláris aspektusán keresztül tematizálható.⁹

Sem pertakarékossági, sem más megfontolásból nem tartjuk jónak az ideiglenes távolságtartó rendelkezést közigazgatási határozatként bevezetni a jogba. Még rosszabb elgondolásnak tartjuk a hosszabb távú távolságtartó rendelkezést polgári bíróságok hatáskörébe utalni. A bántalmazók igen nehezen szoktak belenyugodni a felelősségüket megállapító, az önkényüket korlátozó hatósági döntésekbe. A bántalmazók igen aktívan fellebbeznek, de még előtte igen leleményesen élnek az eljárás elhúzásának lehetőségeivel. A polgári eljárásban ez ellen igen nehéz tenni. A polgári eljárás ellen szóló legfőbb érv azonban az, hogy a polgári peres eljárás alapelve a felek egyenrangúsága és a felek általi bizonyítás. A polgári ítéletek elsődleges célja a felek közötti jogviták rendezése. Azonban a távolságtartó intézkedés az agresszorral szemben, gyakorta az életveszély elhárítása érdekében foganatosítandó alapjog-korlátozó intézkedés, amely már hatósági cselekvést igényel. Nem egyenrangú felek állnak szemben egymással, hanem üldözendő elkövető és megvédendő áldozat(ok).

⁸A szexualitással kapcsolatos fogalmakat illetően ajánljuk átnézésre a Habeas Corpus Munkacsoportnak a szexuális bűncselekmények szabályaira vonatkozó, 2000 tavaszán készített javaslatát: habeascorpus.hu/btk/javaslat.htm

⁹Pl. válóper, közös lakás- és cégtulajdon megszüntetésére irányuló per, büntetőper, magánvádas büntetőper, gyermek-láthatási gyámhatósági határozatok felülvizsgálatára irányuló per, végrehajtási eljárások és azokkal kapcsolatos perek.

Tapasztalataink szerint a polgári bíróságok gondolkodásmódjától idegen az egyik fél vétkességének megállapítása. A polgári bíróságok nem juttatják érvényre azokat a meglévő családjogi jogintézményeket sem, amelyek elvben alkalmazhatóak lehetnének a családon belüli erőszakkal szembeni polgári jogi fellépésre.¹⁰ Semmi garanciát nem látunk arra, hogy ugyanezek a polgári bíróságok megfelelően képzettek és eltökéltek lennének a távoltartó rendelkezések kiadására. Hosszútávon természetesen, sok képzés után ez a helyzet megváltozhat. De az bizonyos, hogy rövidtávon hatékonyabb fellépés várható a büntetőbíróságoktól – hiszen a családon belüli erőszakcselekmények vétkességi típusú megítélése és szankcionálása sokkal inkább a büntetőbírói praxis rutinjait igényli.

Fölösleges a bizonyítási eljárásokat megduplázni, sőt megtriplázni. Végtére is a távolságtartó rendelkezés (mind az ideiglenes, mind a tartós) ugyanarra a cselekményre illetve cselekménysorozatra reagál, mint a büntető illetve szabálysértési eljárás. Kérdés az is, mi van akkor, ha a büntetőbíróság bizonyítottan látja a cselekményt, de a rendőrség valamiért mégsem akarja a távolságtartást elrendelni. Kérdés az is: ha az elrendelt ideiglenes távolságtartást a felülvizsgálati perben helyben hagyja a közigazgatási bíróság, akkor miért kellene lefolytatnia ugyanazokra a tényekre a bizonyítást a hosszabb távú távolságtartásra irányuló perben a polgári bíróságnak? Nem fogja sem a jogbiztonságot, sem az igazságszolgáltatásba vetett hitet erősíteni az sem, ha egymásnak ellentmondó ítéletek születnek a közigazgatási, a polgári és a büntetőperben – ugyanazon tényekre nézve. Az sem tűnik ésszerűnek, hogy a polgári bíróságnak kelljen a távolságtartó rendelkezést folyamatosan meghosszabbítgatnia a folyamatban lévő büntetőeljárásra tekintettel. Fölöslegesnek tűnik a polgári bíróságot igénybe venni arra, hogy monitorozza, hogyan halad a büntetőeljárás.

Igaza van a koncepciónak abban, hogy a büntetőeljárás logikájából az következik, hogy a vádlott rendelkezésre állását kell biztosítani. Azonban ez nem szól a távolságtartó rendelkezés bevezetése ellen. Közhelyszámba megy annak a ténynek a hatósági személyek általi emlegetése, hogy a családon belüli erőszak áldozatai nagy gyakorisággal vonják vissza feljelentéseiket, s állítólag ezért nem tudnak a hatóságok hatékonyan eljárni az ilyen ügyekben. E jelenség oka azonban épp az áldozatok kiszolgáltatottsága, ami a távolságtartó rendelkezés megfelelő bevezetésével orvosolható lenne. Márpedig a büntetőeljárás logikájából éppúgy következik az az érdek is, hogy a sértettek a megfélemlítés hatására ne vonják vissza vallomásaikat. A bántalmazók rendelkezésre állása egyébként egyszerű jogtechnikai eszközökkel biztosítható.

A távolságtartó rendelkezés kriminális jellegű cselekmények kezelésére való, ezért adekvát módon a büntetőeljárásba és a szabálysértési eljárásba illeszthető bele. Kétségtől nagyobb kihívás a jogalkotó számára a büntetőeljárás és a szabálysértési eljárás megfelelő átalakítása, mint a koncepcióban vázolt öszvér típusú (ideiglenesen közigazgatási, tartósan polgári) intézmény létrehozása, de csak azért, mert nagyobb gondosságot igényel meglévő eljárási törvényeket bővíteni, mint egy olyan teljesen új, rövid törvényt alkotni, amely semmilyen módon nem kíván összefüggeni a meglévő rendszerekkel.

¹⁰Csak utalunk rá, hogy pl. gyakorlatilag nem alkalmazzák a bíróságok a szülői felügyelet megszüntetésének lehetőségét, vagy hogy a gyermek és apja „kapcsolattartását” még olyan esetekben is elrendelik, amikor bizonyított, hogy az apa szexuális erőszakot követett el gyermeke sérelmére.

A Habeas Corpus Munkacsoport szerint fontos jogállami követelmény a jogrendszer átláthatósága. Ezért az IM által javasolt kusza szabályozás helyett a kriminális cselekményeket kezelő meglévő törvények átalakítását tartjuk követendőnek.

Javasoljuk a távoltartó rendelkezés alapjait a következőképp meghatározni:

- A távoltartó rendelkezés szabálysértési büntetés és büntetőjogi intézkedés, továbbá szabálysértési és büntetőeljárás kényszerintézkedés is legyen¹¹, s a családon belüli erőszak esetein kívül alkalmazható legyen más, konkrét személyek ellen irányuló erőszakos cselekmény vagy erőszakkal való fenyegetés esetén. A törvény mondja ki, hogy a távoltartó rendelkezés célja, hogy személyes biztonságot, hatékony megelőző védelmet nyújtson a veszélyeztetett(ek) számára, s hogy ezért igen alaposan meg kell határozni azt a területet, amelyre a távoltartó rendelkezés vonatkozik.
- A távoltartó rendelkezés megszegése minden esetben vonjon maga után őrizetbe vételt. Lehet ez pl. gyorsított eljárásban elzárással sújtható szabálysértés is. Ha pedig a megszegés során újabb erőszakos bűncselekményt vagy szabálysértést követ el az elkövető, vagy a sértettet (illetve a sértett rokonait, barátait, munkatársait, stb.) ilyennel fenyegeti, ez minősüljön (újabb) bűncselekménynek és vonjon maga után kötelező előzetes letartóztatást.¹²
- A koncepcióban adott B) változat szerinti családon belüli erőszak-meghatározás felhasználásával kerüljön be egy új szakasz a Büntető törvénykönyv különös részébe, illetve az enyhébb esetekre nézve egy másik szakasz a szabálysértési törvény különös részébe. A büntetőjogi tényállás csakis letöltendő szabadságvesztéssel legyen szankcionálható, ha az elkövető az ellene családon belüli erőszak körébe tartozó cselekmény miatt indult büntetőeljárás megindulását követően követte el az újabb családon belüli erőszakos vagy hasonló bűncselekményt. A szabálysértési tényállás legyen elzárással és távoltartó rendelkezéssel is sújtható. A veszélyes fenyegetés szabálysértése legyen távoltartó rendelkezéssel is sújtható.
- Az ideiglenes távoltartó rendelkezés mint kényszerintézkedés kiadása családon belüli erőszakot megvalósító bűncselekmény vagy szabálysértés esetén a rendőrség hatáskörébe tartozzon.
- Ha az erőszakos cselekményt az elkövető már elkövette vagy megállapíthatóan szándékában áll ilyet végrehajtani, a rendőrség *köteles legyen* távoltartó rendelkezést alkalmazni, még abban az esetben is, ha az áldozat ellenzi azt.
- A távoltartás mint büntetőeljárás kényszerintézkedés elképzelésünk szerint lényegében a lakhelyelhagyási tilalom fordítottjaként működne. Először a rendőrség hozna ideiglenes 14 napos távoltartó rendelkezést, rögtön megjelölve az elkövető nyomozási bíró általi meghallgatásának 14 napon belüli időpontját, közölvén egyúttal, hogy ha ezen nem jelenik meg, úgy a távoltartás automatikusan meghosszabbodik, s ellene körözést adnak ki. A távoltartott rendelkezésre állása biztosítható, ha előírják neki, hogy rendszeres időközönként jelenjen meg a rendőrségen. Köteles lenne továbbá megjelenései alkalmával bejelenteni tartózkodási helyét, telefonszámát illetve egyéb idézési címét is, az előbbit pedig a rendőrség

¹¹ Van példa a hatályos jogban is arra, hogy egy intézkedés az eljárás alatt és az ítélet után is alkalmazható: a kényszergyógykezelés ideiglenes kényszerintézkedés a Be-ben, intézkedés a Btk-ban.

¹² Itt jegyezzük meg, hogy a pénzbírságok gyakorlata tapasztalataink szerint teljességgel hatástalan a családon belüli erőszak elkövetőivel szemben. A bántalmazó férfi ak a bírságokat tipikusan a nő terhére fizetik ezeket ki, ebben is igen leleményesek: pl. nem fizetik a lakás fűtését, s így hárítják a nőre közvetett módon a bírságot.

ellenőrizné. A rendelkezésre állása érdekében pedig az iménti, a bíró általi meghallgatásra vonatkozó szabályhoz hasonló további olyan szabályok is hozhatók, melyek a szándékos rendelkezésre nem állást olyan szigorral szankcionálják, ami a bántalmazót érdekelte teszi az eljárás alatti együttműködésben. A meghosszabbítás és a megszüntetés előtt meg lehetne hallgatni a sértettet és az elkövetőt külön-külön (!), de a bíróság nem lenne a sértett nyilatkozatához kötve.

- A távoltartás mint büntetőjogi intézkedés önállóan és büntetés mellett is alkalmazható lehetne. A távoltartó rendelkezéssel is sújtható bűncselekményekkel kapcsolatban a bíróság ítélete meghozatalához kötelezően kikérné a sértett illetve a más védendő személyek véleményét a távoltartás szükségességéről. Az ítélet jogerőre emelkedésétől kezdődne (addig kényszerintézkedésként élne). A végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték esetében mindenképpen eltartana a végrehajtás megkezdéséig, s fennállna a végrehajtás alatti esetleges kimenők ideje alatt is, de egyébként időtartamának lefolyását a szabadságvesztés letöltése megszakítaná. A szabadulástól számítva aztán folytatódna a távoltartó rendelkezés hatálya, hacsak korábban már ki nem töltötte azt az elítélt.
- A szabálysértési kényszerintézkedés keretében történő alkalmazás csak abban térne el, hogy rendszerint kevesebb alkalommal kellene meghosszabbítani, tekintve hogy a szabálysértési ügyben eljáró bíróság tipikusan hamarabb hozna tartós – büntetés jellegű – távoltartó rendelkezést.
- Szabálysértési büntetésként a távoltartás önállóan, továbbá az elzárás letöltése előtt illetve után is alkalmazható legyen.
- Gondolni kell arra az esetre is, ha a sértett (illetve más védett személy) új helyre költözne, vagy munkahelye, szokásos útvonala, stb. megváltozna. Ezekre az esetekre a törvény méterben megszabott távoltartást írhatna elő általánosságban, amelyek automatikusan életbe lépnek, mielőtt az elkövető a változásról tudomást szerez. Ha ezek az automatikus szabályok sérelmesek az elkövető számára, mert pl. lakóhelye is a tiltott zónába esne, a rendőrségtől kérhetné az elfogadható határkijelölést. A sértett is kérhetné az új, konkrét határkijelölést. A sértett költözésének tényéről az elkövető nem kapna értesítést, ha ezt a sértett nem akarja. Ellenkező esetben a sértett hozzájárulásával azonban a régi lakhelyre vonatkozó tilalom akár feloldható is lehet. Ily módon tehát a rendőrség jogosult lenne akár a bírói ítéletben foglalt területi szabályok módosítására is. Ez lehetne pl. közigazgatási határozat is. Noha elismerjük, hogy jogdogmatikailag szokatlannak tűnhet büntető ítéletet ilyenekkel megváltoztatni, ezt tartjuk a legkézenfekvőbbnek.

Elvetjük a gyámhatóság bevonását

Kifejezetten elvetjük a gyámhatóság mint eljáró hatóság beiktatását a távoltartó rendelkezés meghozatalának folyamatába. A gyámhivatalok a lelki sanyargatásról, pszichés bántalmazásról a valóságban eddig sem szereztek tudomást, vagy ha az áldozatok mégis panaszra mentek hozzájuk emiatt, a gyámügyes hivatalnokok általában őket hibáztatták. Nincs a gyámhivatalokban olyan különleges szakértelem, ami miatt megfontolandó lenne bevonásuk. A gyámhivatalok még fi-zikai bántalmazás esetén sem szoktak lépni, noha lenne jogi eszközük rá. Elvértve fordul elő, hogy bántalmazó ellen a gyámhatóság kezdeményezésére indul büntetőeljárás. Nem ismerünk olyan

esetet, amikor a gyámhatóság bármi más módon is segített volna az áldozatnak. Olyan esettel azonban sajnos túlságosan gyakran találkozunk, amikor a gyámhatóság megfenyegeti az anyákat, hogy tegyék rendbe ők a bántalmazót, ha el akarja kerülni a gyerekek állami gondozásba vételét.

Ha idővel – mint reméljük – mégis lesznek olyan gyámhatósági munkatársak, akik felkészültek a családon belüli erőszak áldozatainak védelmére irányuló munkára, akkor ők feljelentőként, tanúként, az eljárás kezdeményezőjeként szerepelhetnek.

Ha a bántalmazott nőnek nincs gyereke, egyáltalán nem kerül kapcsolatba a gyámhatósággal.

Az ideiglenes távoltagezés lényege az azonnali határozathozatal azonnali végrehajtása. Erről a gyámhatóság nem tud gondoskodni, a rendőrséget így is, úgy is be kell vonni az eljárásba! A praktikum oldaláról: a gyámhatósági ügyintéző nem fogja saját életét, nyugalját, testi épségét kockáztatni, hogy megregulázza az örvöngő férfit. A gyámhatóságok jelenlegi hatáskörükben is jórészt azért eredménytelenek, mert fi zikailag védtelenek. Fölösleges azonban csak azért biztonsági őrként rendőrt állítani a gyámügyi hivatalnok mellé, hogy biztonságosan elláthasson egy olyan hatáskört, amit a rendőr egymaga is elláthatna.

Továbbá a bántalmazások leggyakoribb időpontja gyámhatósági munkaórákon kívülre esik (az esti órákra).

A távoltagezés célja

A távoltagezés értelme az, hogy az áldozat számára biztonságot teremtsünk. Az ideiglenes távoltagezés ideje alatt a sértett megtapasztalhatja, milyen az az állapot, amikor nem bántalmazzák, nem fenyegetik. Ez alatt az idő alatt szervezheti meg egészségügyi ellátását, tájékozódhat és kérhet tanácsot biztonsága megteremtése érdekében a nővédő szervezetektől, megkezdheti a felkészülést az önvédelemre, majd döntheti el egyebek közt, milyen védelmet és segítséget kérjen a hatóságoktól és segítő szolgálatoktól, beadja-e a válókeresetet, fel kívánja-e számolni az életközösséget a bántalmazóval, el kíván-e költözni, hogyan nyilatkozzon a bíróság előtt a hosszabb tartamú távoltagezésrel kapcsolatban. Mindehhez több hét is szükséges, és nem pusztán fi zikai biztonságot kell teremteni, hanem olyan nyugodt időszakot, amelyben a sértett kialakíthatja stratégiáját, eltervezheti jövőjét, megszervezheti lépéseit. A távoltagezés célja az áldozat biztonságának valamennyi releváns szempontból történő megteremtése. Néhány szempont az alábbi négy cím alatt részletesebben kitérünk. A részletszabályokat úgy kellene megállapítani, hogy a távoltagezés e célokat szolgálhassa.

A mediáció szakmailag tilos

Tiltakozunk a mediáció szóbahozása ellen! A távoltagezés ideje alatt vagy után semmiféle mediációnak nem lehet helye. A mediáció legalapvetőbb szabálya, hogy arra csak egyenlő pozícióban lévő felek között kerülhet sor. Az erőszak áldozata és elkövetője között ez kizárt. A sajnálatosan létező „mediációs”, „párterápiás” stb. tapasztalat eddig mindig azt mutatta, hogy a

„mediációt” a bántalmazók arra használják, hogy továbbra is fenyegethessék, manipulálhassák az áldozatot, fenntarthassák az áldozatban a felette gyakorolt uralmuk tudatát. Nincs szükség arra, hogy ebben őket az állam alkalmak szervezésével támogassa. A mediáció azt tudatja az áldozat számára, hogy a jövőjét a bántalmazóval együtt kell elterveznie.

A távoltartó rendelkezés és a szociális biztonság

A koncepció is fölveti a kérdést, vajon mi fog történni az elkövető által eltartott áldozatokkal a távoltartás eredményeképp. Javaslatot azonban nem találtunk erre nézve.

Javasoljuk ezért a távoltartás szabályozása során annak rögzítését, hogy az elrendeléstől számított három napon belül a hatóságoknak tisztázniuk kell az áldozat(ok) anyagi helyzetét, s szükség esetén

- a távoltartó rendelkezés kiadásakor azonnal adjanak gyorssegélyt, ha arra a sértett rászorul;
- kötelezék a bántalmazót a közös tulajdon, illetve a közösen használt vagyontárgyak fenntartása, megóvása érdekében felmerülő költségekhez való arányosan hozzájárulásra;
- vonják le tőle a közös gyerekek tartásához szükséges összeget, ha pedig a felnőtt áldozat (nő) vagy más felnőtt eltartott is tartásra szorul, úgy azt a tartásdíjat is;
- ha ettől nem várható eredmény, a bántalmazó különvagyonának terhére kell gondoskodni az áldozatok ellátásáról;
- ha ettől sem várható eredmény, az anyagi szükségletek felmérésekor egyszeri majd rendszeres állami segélyt kell adni a sértetteknek;
- mivel a bántalmazási folyamat sok esetben a közös háztartás vagyontárgyainak vagy a sértett saját vagyontárgyainak megrongálását is jelenti, a távoltartó rendelkezés meghozatalakor meg kell vizsgálni azt is, hogy a sértett és gyermekei ellátásához szükséges mindennapos használati tárgyak megvannak-e: ha szükséges és lehetséges, akkor a tönkretett tárgyak pótlása érdekében a bántalmazót kötelezni kell rongálási kár azonnali megfizetésére is;
- a bántalmazótól levonandó összegek mértékét a távoltartó rendelkezés, illetve annak kiegészítése szabhatná meg;
- az eltartási és kártérítési összegek behajtásáról, az elkövető vagyonának, bankszámlájának részleges zárolásáról is hatóságilag gondoskodni kell (a zár alá vételhez hasonlóan, azzal a különbséggel, hogy azonnal folyósítani kell a sértett részére a szükséges összeget illetve a tartásdíj havi részleteit).

A távoltartó rendelkezés időtartama

A távoltartó rendelkezés időtartamának kellően hosszúnak kell lennie ahhoz, hogy a sértett össze tudja hasonlítani a biztonságos időszakot a megelőzővel, s szubjektív biztonságérzete is kialakulhasson, s elegendő ideje legyen a jogairól való tájékozódásra, eljárások megindítására, az összes egyéb teendőre, melyekről a koncepció ejt szót vagy fentebb mi tettünk említést.

Noha a koncepció leszögezi, hogy az IM a távoltartó rendelkezést a német-osztrák minták alapján képzelel el, nem indokolja, hogy miért csak 3–7 napos ideiglenes távoltartást javasol, szemben pl. a 10 napos osztrák megoldással.

Elvben akár azt is gondolhatnánk, nincs jelentősége, hogy a rendőrség által kiadott határozat mennyi időre szól, a lényeg az, hogy a bíróság által meghozott hosszabb távú távoltartó rendelkezés – legyen az továbbra is kényszerintézkedés vagy ügydöntő határozatba foglalt szankció – kiadásának időpontjáig biztosítsa a bántalmazó távoltartását, ne legyen „lyuk” az ideiglenes és tartós távoltartás között, hiszen akkor az egész szisztéma megbukik. Csakhogy a valóságban ez nem ilyen egyszerű. Először is megjegyezzük, hogy az osztrák modellben az ideiglenes távoltartás időtartama automatikusan meghosszabbodik 20 napra abban az esetben, ha az áldozat a bíróságtól tartós távoltartást kér. Másrészt az osztrák adatok arra utalnak, hogy a rendőrség által elrendelt ideiglenes távoltartó rendelkezést egyáltalán nem követi minden esetben bíróság által elrendelt hosszabb tartamú távoltartó rendelkezés. Márpedig nem mindegy, hogy ha a távoltartó folyamat a legelső, ideiglenes távoltartó rendelkezés lejártával megreked, mekkora időtartamú ez az egyetlen intézkedés. Akkora-e, amely alatt a sértett már érdemleges tapasztalatot szerezhethet a biztonságos időszakról, tehet lépéseket jövője biztonságosabbá tételére – vagy csak olyan rövid, mely arra sem elég, hogy a sértett felocsúdjon a rendelkezésre is okot adó bántalmazás okozta sokkból. Akkora-e, amekkorának kellő visszatartó-megelőző ereje van, vagy akkora, amekkorára jószerivel csak a bántalmazók feldühödését és az áldozatok fokozottabb veszélyeztetését fogja eredményezni. Az eddigi hazai tapasztalatok azt mutatják, hogy az enyhe rendőri beavatkozások csak fokozzák a családon belüli erőszak veszélyét, mivel a bántalmazó úgy gondolja, komolyabb következmények nélkül „megbosszulhatja” áldozatait a rend őri intézkedést.

A kodifikációs megoldától is függően az ideiglenes távoltartó rendelkezést talán nem fogja minden esetben más olyan eljárás követni, amelynek keretében hosszabb távú távoltartó rendelkezés születhet – vagy ezek az eljárások abbamaradhatnak. Könnyű belátni, hogy ezekben az esetekben az ideiglenes távoltartó rendelkezés egyfajta szankcióként fog funkcionálni. Ezért fontosnak tartjuk, hogy időtartamát e hatására tekintettel állapítsák meg – akár a cselekmény súlyosságától függő mértékben.

Javasoljuk ezért, hogy a távoltartó rendelkezés jogágak közötti elhelyezésétől függetlenül

- a hosszabb távú távoltartó rendelkezés meghozatalára irányuló eljárás alatt érvényben maradjon az ideiglenes távoltartó rendelkezés, akár automatizmussal, akár pedig az ideiglenes vagy a hosszabb távú távoltartó rendelkezés meghozatalára jogosult hatóság döntése révén;
- az ideiglenes távoltartó rendelkezés minden esetben legalább 14 napos időtartamú legyen;
- noha nem tartjuk jó megoldásnak, hogy a távoltartó rendelkezést a sértettnek külön kérnie kelljen, amennyiben mégis ilyen szabályozás születik, különösen fontos arra ügyelni, ne fordulhasson elő, hogy a sértett azért nem tud ezzel a jogával élni, mert sérülési folytán nem képes intézkedni vagy még csak tájékozódni sem.

A távolságtartó rendelkezés tartalma és a személyes biztonság

Egyetértünk, hogy az eltiltást nem földrajzi helyhez, hanem személyhez kell igazítani, de a 200 méter nem elég. Látó-hallótávolságot javasolunk, továbbá, hogy nemcsak személyesen, hanem posta vagy küldöncök útján, távközlési vagy elektronikus eszközök útján se közelíthesse meg a sértettet, valamint annak egyeneságbeli rokonait (mostoha-, örökbefogadott, nevelt gyerek is).

Nem tartjuk megalapozottnak a koncepció ama elgondolását, miszerint a bíróság a távoltartás elrendelésekor „rendelkezhetne a gyermek láthatásának szabályozásáról, az elkövető és a sértett

kapcsolattartásának módjáról”¹³. A felnőtt nőpartnerét bántalmazó férfi magatartása a gyermekek veszélyeztetését is jelenti. A gyerekek tipikusan tisztában vannak a bántalmazási folyamattal, s maguk is félnek a bántalmazótól, hiszen ha az őket gondozó anyjukat bántalmazni lehet, akkor ők maguk sincsenek biztonságban. Az esetek nagy részében azonban a bántalmazó a gyerekeket közvetlenül is bántalmazza. Számos olyan tapasztalatunk is van, hogy a bántalmazók a gyermek láthatását a nő feletti hatalomgyakorlás eszközeként használják: a gyermek veszélyeztetését jelenti, ha a gyerek azt tapasztalja, hogy őt apja nem önmagáért akarja látni, hanem azért, hogy a gyermek vissza nem vitele, rémhírekkel zaklatása, megbetegítése, stb. révén továbbra is megkeserítse az anya (és immár a gyerek) életét.

Nincs tudomásunk olyan a nőt bántalmazó férfi ról, aki a gyerekeit ne veszélyeztette volna. A gyerekek biztonságát éppen ezért az szolgálja, ha a távortartás időtartama alatt neki sem kell a bántalmazó apával találkoznia.

A távortartó rendelkezés célja a sértett biztonságának megteremtése. A biztonság egyebek között a fenyegetésektől, manipulációktól való mentességet jelenti. Ezért elfogadhatatlannak tartjuk a távortartás alatt az elkövető és a sértett kapcsolattartása bírósági szabályozásának fölvetését. A távortartás egyik kívánatos célja az, hogy a sértett számára lehetőség nyíljon arra, hogy életét a biztonsága szem előtt tartásával átszervezze. Számos sértett esetében ez a biztonságos új élet a bántalmazó nélküli új életet jelent. Ezért a sértett nem kötelezhető arra, hogy a bántalmazóval kapcsolatot tartson. Az ilyen kapcsolattartást a hatóságoknak szorgalmazniuk sem szabad, mivel igen veszélyes: a legtöbb partneryilkosság akkor következik be, amikor a bántalmazó számára kiderül, hogy a kapcsolatnak vége vagy vége lehet. Erre az általános veszélyre a hatóságoknak fel kell hívniuk a sértett fi gyelmét, és segíteniük kell abban, hogy a sértett ezt a veszélyt konkrétan felmérje.

Javasoljuk, hogy a távortartás alatt

- szüneteljenek a bántalmazó szülői felügyeleti jogai;
- szüneteljen a közös vagyon feletti egyoldalú rendelkezési joga.

A bántalmazók alkotmányos jogai

Vitán felül áll, hogy a távortartás a távortartott bántalmazó alkotmányos jogainak sérelmét jelenti. Ez a korlátozás azonban súlyos, az élet, testi épség, a szexuális önrendelkezési jog, a kiskorú megfelelő neveléshez való joga ellen elkövetett bűncselekmények szankciója – mely egyben az áldozatok említett jogainak védelmét hivatott garantálni. Ezért álláspontunk szerint nem jöhetnek szóba különösebb alkotmányossági kifogások. A szankciótípus arányos a bűncselekménytípussal.

¹³Lásd a koncepció 16. oldalának közepén.

A partner-bántalmazási folyamat az esetek túlnyomó részében egyebek között arra irányul, hogy a bántalmazott partnert akadályozza a közös vagyon arányos használatában, illetve hogy megakadályozza a közös vagyon felosztását, hogy az áldozat ne rendelkezessen szabadon saját vagyონrészével, hanem azt is a bántalmazó használhassa. A tulajdonjog korlátozása a bántalmazás egyik tipikus célja. A pszichés bántalmazás célja is számos esetben ez. Tehát ilyenkor is az áldozat több joga (lelki egészség, személyes önrendelkezés, tulajdon) áll szemben az elkövető kevesebb jogával (tulajdon, mozgásszabadság).

A külföldi gyakorlat ismerete nem támasztja alá, hogy az elkövetők elhelyezésének kötelezettsége az államot terhelné – ezzel nem is értenénk egyet, hiszen az államnak sokkal fontosabb kötelessége a bűncselekmények áldozatait támogatnia. Nem ismeretes olyan külföldi példa, ahol a bántalmazók számára átmeneti szállásokat tartanának fenn, mindazonáltal ha a távoltartó rendelkezések rendszere beválik, sok anyaotthon kiürül majd. Az áldozatok nagyrésze gyerekével együtt menekülő nő. Erős leegyszerűsítéssel azt lehet mondani, hogy ha távoltartó rendelkezés alkalmazásának köszönhetően egy bántalmazó áldozatai nem kényszerülnek anyaotthonba menekülni, két-három bántalmazónak elégséges hely fog felszabadulni.¹⁴ Hosszútávon tehát a bántalmazók elhelyezése mindenképp olcsóbb, hiszen kevesebben vannak, mint az áldozatok, továbbá kevesebb fajta speciális ellátásra szorulnak rá.

Ismét hangsúlyozzuk: a bántalmazók elszállásolását nem tartjuk állami feladatnak. Épp eléggé tömeges jelenleg a családon belüli erőszak ahhoz, hogy a bántalmazók elszállásolására akár nyereséges üzleti vállalkozásokat is alapítani lehessen – különösen ha a rendőrség a középosztálybeli bántalmazó férfi ak ellen is a törvény által megkövetelt eréllyel lép majd fel.

Soron kívüliség és gyorsított eljárás

Tapasztalataink szerint a valóságban kevésbé érezhető a soron kívüli eljárások hatása azokban a családon belüli erőszak-ügyekben, ahol a törvény szerint már eddig is soron kívül kellett eljárni. A büntetőeljárásról szóló régi törvény fennállásának 19 éve alatt mindvégig, változtatás nélkül tartalmazta azt a szabályt, miszerint: „ha a terhelt előzetes letartóztatásban van, az eljárást soron kívül kell lefolytatni”. Köztudomású, hogy ennek a rendelkezésnek nem volt hatása a valóságra, elég csak a 2–3–4 évnyi előzetes fogvatartások előfordulására utalnunk.

Továbbá a családjogi perekben a bíróság számára nyitva álló azonnali intézkedést lehetővé tévő egyéb jogintézményeket a bíróság nemhogy hivatalból nem veszi fi gyelembe, de kérés esetén is rendszeresen elutasítja azok alkalmazását. Ezért önmagában attól, hogy kodifi kálásra kerülne egy vagy több eljárásfajta soron kívülisége, vagy további néhány fajta ideiglenes intézkedés lehetőségére, eredményt nem várunk. Tanulmányozni lenne szükséges az eddigi lehetőségek bíróságok általi ki nem használásának okait, s azután visszatérni erre e kérdésre. Például meg kellene kérdezni a gyakorló bírákat, miért nem élnek a jogszabályban elvben nyitva álló lehetőségekkel.

¹⁴Természetesen nem lehet bántalmazókat engedni anyaotthonokba, a példa csak az intézményrendszer átalakításával értelmes.

Az OGY határozat nyilvánvaló módon azért forszírozza a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyek soron kívüli elbírálását, mivel az ítélezés jelenleg igen lassú, és az Országgyűlés arra a meggyőződésre jutott, hogy az ítélezés lassú volta a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekben több hátrányos következménnyel jár, mint az egyéb ügyekben. Kiviláglik ez abból is, hogy amikor az OGY határozat a soron kívüliségről beszél, zárójelben rögtön odateszik: gyorsított eljárás.

Az, hogy két külön fogalomról van szó, sajnálatos módon sem az OGY határozatból, sem a koncepcióból nem derül ki kellő világossággal. Javasoljuk a koncepció III.C. alfejezetének tagolását olymódon átalakítani, hogy különüljenek el a soron kívüliséggel és a gyorsított eljárásokkal kapcsolatos megfontolások.

A Be. Ötödik Részében szereplő gyorsított eljárások alkalmazása érdekében nincs szükség jogalkotásra, ez világos. Ha a feltételek fennállnak – azaz egyebek között az ügy megítélése egyszerű –, akkor lehetne ezeket alkalmazni már most is (nem tapasztaltunk ilyet, pedig volt olyan ügye a jogsegélyszolgálatunknak, amely alkalmas lett volna bíróság elé állításra).

A soron kívüliségnek azonban semmi köze az ügy megítélésének egyszerű vagy nem egyszerű voltához.

Feltétel nélküli soron kívüliséget ír elő például a polgári perrendtartás a szülői felügyeleti jog megszüntetésére irányuló perekre nézve. A soron kívüli eljárás ilyenkor elvben azt jelenti, hogy a bíróság gyors egymásutánban tart tárgyalásokat, hallgatja meg a tanúkat, szerzi be a bizonyítékokat, rövid úton idézi a feleket, stb. Ez a procedúra lehet akármilyen bonyolult is – pusztán csak gyorsan folytatják le, a más ügyeket hátrébb szorítva.

Előfordulnak olyan ügyek is, melyekre a törvény ugyan előírja a soron kívüliséget, de a sürgős eljárásra a valóságban nincs különösebb szükség. Ezért véleményünk szerint nem az ügy tárgya alapján érdemes igazán a soron kívüliséget megállapítani, hanem a releváns valóságos körülményeknek a fi gyelembevétele alapján.¹⁵

Véleményünk szerint a koncepció nem szentelt elég figyelmet az eljárások gyorsítása gyakorlati lehetőségeinek. Szükségesnek ítéljük, hogy készüljön vizsgálat arra nézve, hogyan élnek az ügyészségek illetve a bíróságok a soron kívüliséggel illetve a gyorsított eljárásokkal. Mely ügytípusokban milyen arányban alkalmazzák? Mennyiben jelentenek ezek ténylegesen gyorsabb

¹⁵Például általában nyomós indok szól amellett, hogy a gyerekek elleni szexuális bűncselekmények tárgyalása mihamarabb fejeződjék be, hiszen a sértett kihallgatásai károsan befolyásolhatják a lelki gyógyulás folyamatát. Azonban ha a sértett gyerek meghalt, akkor elvben sem fordulhat elő, hogy újból kihallgassák, tehát nem áll fenn a sürgősség általános oka. Ugyanakkor a soron kívüliséggel a gyerek életben maradása esetében sem oldódik meg minden eljárási probléma. Ugyanis annak traumatizáló és a gyerek vallomástételét veszélyeztető hatása, hogy az eljárás alatt a gyerek mindvégig a bántalmazó apa nevelése alatt marad – nem is beszélve a bűnisméltés veszélyéről –, nem a soron kívüli eljárással orvosolható hatékonyan, hanem a távoltartó rendelkezéssel vagy az előzetes letartóztatással.

elintézését? Mennyivel kerülnek kevesebb vagy több hatósági munkába és költségbe? Motiválja-e az elkövetőket az enyhébb büntetés a beismerésre? Ténylegesen mennyivel enyhébbek a kiszabott büntetések? Amennyiben ezekben a kérdésekben nem látunk tisztán, nem lehet érdemben megítélni, milyen intézkedésekre van szükség és melyek hoznának csupán látszatmegoldást. (A jogalkotási törvény már említett 18. §-a szerint is „elemezni kell a szabályozni kívánt társadalmi-gazdasági viszonyokat” a jogszabályalkotás el őtt – persze nem a végtelenségig.)

A koncepció minden indoklás nélkül közli, hogy „a büntet őeljárással kapcsolatosan általánosságban nem tűnik teljesíthetőnek az igény, hogy soron kívüli eljárásra kerüljön sor”.¹⁶ Ezt így indoklás nélkül nem fogadjuk el. Szeretnénk megtudni, hogyan jutottak erre a véleményre a koncepció készítői.

A soron kívüliség elrendelését indokoltnak látjuk valamennyi, a családon belüli erőszakkal kapcsolatos jogi eljárásban. Természetesen azt gondoljuk, örvendetes lenne, ha minden bírósági, rendőrségi, végrehajtási stb. eljárás gyorsan lezajlana. De amíg ennek feltételei nem állnak fenn, álláspontunk szerint szükséges a bíróságok (stb.) munkájának olyan átszervezése, hogy a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekben az egyes eljárási cselekmények a lehető leggyorsabban kövessék egymást. Ez megoldható lenne, optimálisan például azáltal, ha a családon belüli erőszakkal való foglalkozásra kiképzett szakemberekből olyan szakcsoportokat hoznának létre a bíróságokon (stb.) belül, melyekben az egy főre jutó, párhuzamosan intézendő ügyek száma alacsony. Ennek melleleg megvolna az az előnye is, hogy a bíróságok megalapozottabb ítéleteket tudnának hozni, hiszen ha egy bírónak párhuzamosan nem kétszáz, hanem húsz ügygel kell foglalkoznia, akkor az alatt a rövidebb idő alatt, amíg az adott ügygel foglalkozik, a bíró jobban fejben tudja tartani az egyes ügyek lényeges momentumait.

Sem az OGY határozat, sem annak indokolása nem szól arról, miért tartja fontosnak a soron kívüliséget. Tényleg, miért is lenne indokolt a családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyek elintézésének felgyorsítása – akár a másfajta ügyek elbírálásának gyorsasága rovására is?

A családon belüli erőszak olyan jogsértő folyamat, amely a sértett teljes személyes alávetésére, függőségben tartására, anyagi, fizikai és szexuális kizsákmányolására, személyes szabadsága megvonására irányul. A családon belüli erőszak a sértettet akkora intenzitással fosztja meg alapvető jogai sokaságától, hogy a sértettekben végbemenő pszichés folyamatok az emberrablás áldozatainak pszichés károsodásaival mutatnak igen szoros rokonságot. Az állam elsőrendű kötelessége a sértetteket ebből az állapotból mihamarabb kiszabadítani, és részükre az életük újrakezdéséhez szükséges jogorvoslatot biztosítani. A sértett traumájából való kigyógyulása mindaddig nem kezdődhet meg sikeresen, amíg a sértett nem kerül tartós, garantált biztonságba, amíg a bántalmazásokat végérvényesen múltnak nem tudja tekinteni. Az eljárások elhúzódásával járó sokéves bizonytalanság alatt a sértett nem tudja visszanyerni szabadságát, lelki egészségét, a pszichoszomatikus hatások miatt gyakorta a testi egészségét sem, továbbá a felnőtt sértett a teljes munkaképességét.

A nemzetközi tapasztalatok szerint továbbá a családon belüli erőszak hatékonyan megelőzhető és visszaszorítható – szemben pl. a vagyon elleni bűncselekményekkel. Ha az erőszakot sikerül

¹⁶Lásd a koncepció 18. oldal 3.1. pontját.

visszaszorítani, nők és gyerekek százai életben maradnak, gyerekek és nők százezreinek lesz egészségesebb önértékelése, nem fognak állandósult depresszióban szenvedni, kevesebb lesz a bántalmazásban telt gyerekkor miatt szenvedélybeteg felnőtt, stb., nők tízezrei nem fogják elveszíteni munkaképességüket, nem lesznek szociálisan rászorulóknak, s az egészségügyi kiadások is megcsappannak. Mindez pedig javítja a gazdaság versenyképességét. A családon belüli erőszak visszaszorítása ilyen módon hatékonyan megtérülő befektetés. Csupán csak fölvilágosult, a nők és gyerekek emberi jogai iránt érzékeny társadalom, kormányzat és igazságszolgáltatás szükségeltetik hozzá.

Ezért is indokolt álláspontunk szerint a családon belüli erőszak esetén folytatandó eljárások lefolytatásának gyorsítása – az emberi jogi szempontok fi gyelembevételén túl.

Tanúvédelem

A koncepció tanúvédelmi kérdésekkel foglalkozó része nem tartalmaz semmilyen konkrét javaslatot. Úgy tűnik számunkra, az IM szakemberei azért nem látnak e téren jogalkotási feladatot, mivel a koncepció eme része nincs teljesen végiggondolva. A koncepció azzal hárítja el az OGY határozat vonatkozó pontját, hogy leszögezi: tanúvédelem nem azonos az áldozatvédelemmel. Ez igaz. Csakhogy az OGY határozat sem mosta össze e két fogalmat, s a hozzájuk tartozó feladatokat.

Az OGY határozat arról beszél, hogy szükséges „a rendelkezésre álló tanúvédelmi szabályok megerősítése, illetőleg további tanúvédelmi szabályok megállapítása annak érdekében, hogy a törvény megfelelő hatékonysággal védje a családon belüli erőszak áldozatainak, illetőleg, tanúinak a személyes biztonságát és emberi méltóságát tanúskodásuk esetén”. Érthetetlen számunkra, miért vélekedik úgy az IM-koncepció, mintha az OGY határozat idézett része az áldozatok szociális megsegítését óhajtaná. Az OGY határozat éppen azért írja elő az idézett célú törvény megalkotását, ami a tanúvédelem valódi célja, nevezetesen – az IM kissé cinikus szóhasználatával – hogy az áldozatok és tanúk „igazmondási készsége” megerősödjön. Magyarul hogy a sértetteket és tanúkat ne veszélyeztesse tanúskodásuk, se közvetlenül, se pedig az azok miatt várható elkövetői bosszú miatt.

Ennek két lényeges aspektusa van. Az egyik a biztonság: Hogy az áldozat és a tanúk biztonságba kerüljenek, s ezáltal ne az életük és testi épségük elleni fenyegetések árnyékában kelljen dönteniük az igazságra vonatkozó vallomástétel valamint a vallomás megtagadása vagy elsumákolása között („nem emlékszem”, „nem láttam”, „nem tudom” stb.).

A családon belüli erőszak esetén az áldozat és a sértett sosem ismeretlen egymás számára. Túlnyomórészt a tanúk is az elkövető és az áldozat szoros rokoni, baráti, ismerősi, munkatársi környezetéből kerülnek ki. Itt tehát a „védett tanú” és hasonló megoldások nem jöhetnek szóba. Ellenben ha megszületne egy hatékony távoltató rendelkezés, amely az áldozatokon kívül a tanúkat is megvédené az elkövetőtől, s nem csak a büntetőeljárás ideje alatt, hanem az azt követő éveken, évtizedeken keresztül is, az már önmagában is egyfajta tanúvédelmi intézkedésnek lenne tekinthető. Kérdéses azonban, hogy a távoltató rendelkezés lehet-e ilyen hosszú távú. Ha

nem, akkor szükség van másfajta olyan intézkedésekre, amelyek a büntetőeljárás lezárultával, a távoltartó rendelkezés elmúltával is védelmezi a sértettet és a tanúkat az elkövető bosszújától.

A másik aspektus az emberi méltóság és a sértettek-tanúk pszichés megterhelése: Szükségesnek látjuk a tanúkihallgatások olyan átszervezését, hogy az elkövetőtől félő sértett illetve tanú az elkövető (és annak rokonai, cinkosai) fi zikai jelenléte nélkül tehesse meg vallomását. Gyakorta előfordul például, hogy a vádlott a sértetthez a tárgyaláson „kérdésfeltevés” jogán durva, meg-alázó módon beszél. Ez a sértetteknek fáj, a korábbi traumák emlékének felidézésével együtt újabb pszichés károsodást okozhat, most már az amiatti lelki sérülésekkel is kiegészülve, hogy őt a hatóság nem védi meg mindentől. Elképzelhetőek volnának olyan intézkedések, amelyek anélkül garantálhatnák a sértettek és tanúk jogát az emberséges és biztonságos légkörű kihall-gatáshoz, hogy az elkövető kérdésfeltevési jogát érdemben korlátozni kellene. Külföldi példák vannak szép számmal, amelyeket viszonylag könnyen lehetne adaptálni.

Például jó megoldás lenne, a sértett külön helyiségben, másik bírósági épületrészben (emeleten, stb.) történő kihallgatása, amelyet zárt láncú videón közvetítenek a tárgyalóteremben. A kihall-gatás oly módon történhetne, hogy a vádlott, a védő, az ügyész és a bíró a tárgyalóban van, míg a sértett illetve tanú, továbbá esetleges segítők (szociális munkás, pszichológus, jogvédők) a tanú-kihallgató helyiségben. Mindkét helyiségben tévékészülék, kamera és mikrofon. A tárgyalótermi mikrofonba csakis a bíró beszélhet. A vádlott, a védője és az ügyész a sértetthez intézendő kér-déseiket először a bírónak mondják el, miközben a bíró mikrofonja ki van kapcsolva. Ha a vád-lott, a védő és az ügyész kérdése a tárgyhoz tartozik, akkor azt a bíró tolmácsolja a sértetthez. Ha a vádlott a tárgyhoz nem tartozó vagy nem megfelelő hangnemű kérdést tesz föl, akkor a bíró nem továbbítja a kérdést, illetőleg a sértett méltóságát tiszteletben tartó, kulturált megfo-galmazásban teszi föl a kérdést. Mindez lényegesen olcsóbb is volna ráadásul, mint a százéves bírósági épületeknek a koncepcióban fölvetett átépítése.

Egyetértünk a koncepcióval abban, hogy az ilyen vagy hasonló módon lebonyolított kihallga-tás nem okvetlenül igényel jogalkotást. Csakhogy véleményünk szerint jogszabály nélkül nem várható, hogy a bíróságokon széles körben bevezessék a tanúk emberi méltóságát védő ilyen-fajta módszereket. Annál is inkább indokolt az, hogy erről az Országgyűlés törvényben döntsön, mivel az Országgyűlés kompetens az e célra fordítandó közpénzek mennyiségének és ütemezé-sének végső jóváhagyására is. (Ugyanez érvényes sok más, az igazságszolgáltatás korszerűsí-tésével kapcsolatos kérdésben is, így pl. a bírák emberi jogi képzései terén is.)

Megemlítjük végül, hogy számos hasznos külföldi gyakorlat kialakult már a sértettek és tanúk védelmére. **Javasoljuk**, hogy a koncepció következő változatának elkészítésekor az IM tekintse át az irányadó külföldi megoldásokat és azok hatását, s ez alapján készítsen javaslatokat a szük-séges hazai intézkedésekre.

Jogi segítség a sértetteknek a társadalmi szervezetek bevonásával

Nem értünk egyet a koncepció utolsó bekezdésével. Itt az szerepel, hogy az OGY határozat II. d) pontjában írott, a családon belüli erőszak áldozatainak rászorultságuk esetén nyújtandó szakszerű jogi képviseletére vonatkozó követelményt a jogi segítségnyújtásról szóló törvény kielégítően rendezzi. Ez nincs így, méghozzá sajnos több súlyos okból sem:

- A jogi segítségnyújtásról szóló törvénynek a peres eljárásokban nyújtható jogi képviseletet lehetővé tevő II. és III. fejezete csak 2006. január elsején fog hatályba lépni. Márpedig az OGY határozat azt írta elő, hogy a kormány „saját hatáskörben az erre szakosodott társadalmi szervezetek bevonásával 2004. március 31-ig biztosítson lehetőséget az állami jogi segítségnyújtó rendszer keretében arra, hogy a családon belüli erőszak áldozatai jogi tanácsadást, a hatóságok, a bíróságok előtti eljárásokban szakszerű jogi képviseletet kaphassanak, ha arról rászorultságuk – szociális nehézségeik, egyéb méltányolható személyes körülményeik – folytán nem képesek gondoskodni, de a jogászai közreműködés nélkülözhetetlen az áldozatok jogainak eredményes védelméhez”.
- A törvény nem oldja meg azt a helyzetet sem, hogy a magyarországi ügyvédtársadalom igen kevésbé van felkészülve a családon belüli erőszak áldozatai jogainak védelmére. Ahhoz, hogy az OGY határozatban előírt *szakszerű* jogi képviseletet az áldozatok megkaphassák, szükség volna a jogi segítségnyújtási rendszerben majdan dolgozó ügyvédek legalábbis egy részének kiképzésére. A ma praktizáló ügyvédek – egy-két személyt kivéve – nem részesültek megfelelő képzésben a családon belüli erőszak természetéről, az ilyen ügyfelekkel való foglalkozáshoz szükséges készségeket nem sajátíthatták el, az ilyen ügyek jogi képviseletéhez szükséges elméleti és gyakorlati tudást sem szerezhették meg. Ugyanis bántalmazott nőket és gyerekeket képviselni „nem biznisz” az ügyvédek számára, ezért a családon belüli erőszak területén még csak autodidakta tudást sem akarnak szerezni, és ennél fogva lényegében semmilyen említésre méltó gyakorlatuk sincs benne. Nem örülünk ennek, de attól még tény.
- A törvény kizárja a jogi segítségnyújtást, ha alkotmányjogi panaszt szükséges benyújtani. Tapasztalataink szerint erre azonban szükség van a bántalmazott nők jogvédelméhez.
- A törvény alapján a bűncselekmények sértettjei számára – legteljesebb anyagi rászorultságuk esetén is – mindössze a következőkhöz lehet jogi segítséget adni: „a feljelentés megtételéhez, büntetőeljárásbeli jogainak megismeréséhez vagy a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránti eljárás megindításához”, és e segítség „jogi tanácsadásra vagy beadvány készítésére” korlátozódik. E törvény alapján tehát pl. a nyomozást megszüntető határozat elleni panasz megírása nem végezhető, de a panasztétel jogára történő felvilágosításon túl még csak tanácsot nem lehet adni ehhez. Ez igen súlyosan érinti a családon belüli erőszak áldozatait, hiszen a sérelmükre elkövetett bűncselekmények esetében – a rendőri és ügyészi szervek képzetlensége, illetve közömbössége folytán – igen gyakran kerül sor a nyomozás megszüntetésére azért, mert a hatóságok nem tárták fel kellően a tényállást, vagy azt önkényesen, jobb esetben tudatlanul értékelik. Az ilyen ügyekben nagy szaktudást igénylő jogász feladat a hatóság által fi gyelembe nem vett bizonyítékok írásban történő bemutatása

vagy a hatóság által helytelenül értékelt bizonyítékok helyes értékelése. Érthetetlen számkra, hogy a törvény miért éppen azokon a területeken zárja ki a jogi segítségnyújtást, amelyeken azokra a leginkább szükség van!

- Ehhez képest felháborítóan groteszk, hogy a törvény alapján pártfogó ügyvédet kaphat az eljárás egészére és a jogorvoslatokra is az a bántalmazó férfi, aki – miután jogerős büntető ítélet szerint pl. rendszeresen szexuális erőszakot követett el gyermeke sérelmére – a gyerek anyja vagy az ügyész keresete alapján a szülői felügyeleti joga megszüntetésére irányuló polgári perben lesz alperes.
- A törvény kizárja a segítségnyújtást büntetőügyek terheltjei számára. Noha a családon belüli erőszak áldozatai tipikusan sértetti pozícióban vesznek részt a büntetőeljárásokban, sajnos meglehetősen gyakran fordulnak elő olyan esetek, amikor a családon belüli erőszak áldozatai pl. jogos védelmi helyzetben cselekedve sérülést okoznak a bántalmazónak. Ilyenkor a per tárgya az, sikerül-e elismertetni a jogos védelmi helyzetet, s milyen mértékig. Azáltal, hogy a „jogi segítségnyújtásról” szóló törvény az ilyen esetek körét kizárja az ellátásból, éppen a legnehezebb jogi helyzetben lévő bántalmazott nőktől tagadja meg a jogvédelmet!
- Nem részesíthető a törvény alapján ingyenes jogi segítségnyújtásban az, akinek a minimálnyugdíjat meghaladó egy főre eső jövedelme vagy pedig a létfenntartásához szükségesnél több vagyona van. Nem látjuk be, miért kellene a bűncselekmények áldozatait kizárni a segítségnyújtásból e feltételek alapján. Hiszen pl. az egyes erőszakos bűncselekmények következtében sérelmet szenvedettek állam általi kárenyhítésének szabályairól szóló kormányrendelet is jóval magasabban állapítja meg a *pénzbeli* kárenyhítésre való jogosultság felső határát: a minimálbér háromszorosát el nem érő egy főre eső jövedelemben.¹⁷ Érthetetlen, miért lehet valakinek pénzt adni, de éppen a hatékony jogérvényesítést elősegítő jogi tanácsadástól illetve képvisellettől elzárni. Ma Magyarországon minimálnyugdíjból nem lehet egy meghatalmazott ügyvédet kifizetni, még minimálbértől sem.
- Nem teszi lehetővé a törvény az ügyfél és a jogi segítő közötti kommunikáció költségeinek támogatását. Sem útiköltség, sem levelezési, telefonálási, fénymásolási költség nem igényelhető. Ez akkor jelent különösen nagy nehézséget, ha az ügyfél ügyének sajátos jellege folytán nem a hozzá közel lakó ügyvédek közül választ jogi segítőt, hanem lakóhelyétől távol székelő szakértő jogvédő szervezetet kénytelen igénybe venni. Tekintve, hogy a családon belüli erőszak sértettjeinek képviselétében az ügyvédek nem jártasak, az ilyen támogató szabály hiánya különösen a családon belüli erőszak áldozatait hozza nehéz helyzetbe.
- Az említett törvény több helyütt is önkényesen megszorítja a nonprofit jogvédő szervezeteknek az államilag támogatott jogi segítőként való eljárési lehetőségeit:

1. A jogi segítséget a szervezet nevében kizárólag a szervezettel *legalább három évre előre érvényes, határozott idejű* megbízási szerződést kötött *ügyvéd* nyújthatja.

Ez egyrészt azért nehezíti a jogvédő szervezetek feladatvállalását, mivel e szervezetek anyagi helyzete nem teszi lehetővé, hogy három éves vagy ennél hosszabb időre előre tervezzék

¹⁷Lásd a 209/2001. (X. 31.) Korm. rendelet 6. § (2) bekezdését.

működésüket. Mivel a szervezetek anyagi helyzete általában eléggé instabil, a szervezetekkel együtt dolgozó ügyvédektől sem várható el, hogy ilyen hosszú távra elkötelezzék magukat. A határozott idejű többéves megbízási szerződés emiatt igen ritka ezen szervezetek gyakorlatában.

Másrészt az ügyvéd kikötése kizárja a szervezet által alkalmazott jogtanácsos vagy más megbízott jogász közreműködését. Ezáltal a jogi segítségnyújtásról szóló törvény lényegében kiüresíti az antidiszkriminációs törvény, a Pp. és a Be. azon szabályait is, melyek – igen haladó módon – lehetővé teszik az érdekvédő társadalmi szervezetek általi képviselést.

2. Büntetőeljárásokban jogvédő szervezet csak sértetteket képviselhet, más eljárási pozíciójú személyt – például magánvádlót, pótmagánvádlót – nem.

A magánvádlói szerepkörből való kizárás is rendkívül súlyos akadály, hiszen éppen a családon belüli erőszak több tipikus elkövetési formája csak magánvádas eljárás keretében vihető bíróság elé.¹⁸

Ha lehet, még problematikusabb a pótmagánvádlói szerepkörből kizárni a jogvédő szervezeteket, hiszen mint már említettük, a hatóságok képzetlensége folytán a családon belüli erőszak körében elfogadhatatlanul sok esetben kerül sor indokolatlanul a nyomozás megszüntetésére. Ha már a hatóságok felkészületlensége miatt a sértett maga kénytelen a vádlói szerepet ellátni, legalább abban nem kellene a törvénynek akadályoznia a sértetteket, hogy a szakértő jogvédő szervezetek segítségét igénybe vegyék.

Az sem járható út, hogy a jogvédő szervezet szakértő ügyvédei legyenek egyéni ügyvédként a jogi segítségnyújtásra jogosultak. Ugyanis míg a törvény a jogvédő szervezetek számára lehetővé teszi szakterületük megjelölését a számukra adekvát tetszőleges módon, addig az ügyvédek csak kétfajta módon jelölhetik meg szakterületüket: „polgári és közigazgatási ügyek” vagy pedig „büntető ügyek”.

Általános szabály, hogy a jogi segítséget nyújtó ügyvéd, közjegyző vagy jogvédő szervezet a hozzá forduló felek részére az ingyenes jogi szolgáltatást *csak a törvényben foglalt okból jogosult megtagadni*. Ez a szabály oda vezet, hogy pl. a családon belüli erőszak terén szakértő ügyvéd, ha jogi segítőként akar eljárni magánvádlóként vagy pótmagánvádlóként, kénytelen lenne az egész büntetőjogot megjelölni mint „szakterületét”, s köteles lenne jogi segítőként ellátni minden ügyfelet.

Nyilvánvaló ellehetetlenítést jelentene a családon belüli erőszak terén szakértő ügyvédek számára, ha a családon belüli erőszak áldozatainak nyújtandó jogi segítség érdekében a legváltozatosabb egyéb ügyekkel érkező ügyfelek nagyságrendekkel nagyobb táborát is el kellene látniuk – pusztán csak egy rosszul kigondolt törvény miatt.

3. Az előbb idézett törvényhely, mely szerint gyakorlatilag nem lehet megtagadni a jogi segítséget kérők ellátását, tovább nehezíti a jogvédő szervezetek küldetésük szerinti működésének a jogi segítségnyújtásról szóló törvénnyel való összehangolását. A szervezetek

¹⁸A leggyakoribb a könnyű testi sértés, de a családon belüli erőszak során jellegzetes cselekmények közül magánvádas bűncselekmény a rágalmozás, a becsületsértés és a levéltitok megsértése is.

ugyanis tipikusan jogfejlesztő célokkal működnek, s olyan ügyeket vállalnak, melyeket szakmai megítélésük szerint az átlagosnál jóval nehezebb ügynek tartanak. Ha azonban csak a szakterületet lehet megjelölni, s egyéb szempontokat nem lehet mérlegelni az ügyfelek ellátásakor, a szervezet kénytelen lenne a jogfejlesztő küldetése szempontjából kevésbé vagy egyáltalán nem releváns ügyeket is rendszeresen ellátni.

Kimondhatjuk tehát, hogy a jogi segítségnyújtásról szóló törvény összességében nem alkalmas sem arra, hogy a családon belüli erőszak áldozatainak szakszerű jogi szolgáltatásokkal való ellátását előmozdítsa, sem pedig arra, hogy az emberi jogvédő szervezeteket az államilag támogatott ellátórendszerbe bevonja.

Más úton kell gondoskodnia a kormánynak az OGY határozat ama előírásának megvalósításáról, mely szerint a családon belüli erőszak áldozatainak szakszerű jogi segítséget kell kapniuk *az erre szakosodott társadalmi szervezetek bevonásával.*

A családon belüli erőszak áldozatait védő civil szervezetek eddigi fő támogatói amerikai magánalapítványok. Például az eddig hazánkban működött mindkét, bántalmazott nők jogvédelmével foglalkozó szervezet Soros- és Ford-támogatásoknak köszönhetette létét, s állami támogatásból érdeemben nem részesültek (legfeljebb költségvetésük 1–3%-áig). Az amerikai magánalapítványok magyarországi szervezeteknek nyújtott támogatásai azonban évről évre egyre bizonytalanabbak, korlátozottabbak, s nem teszik lehetővé a jogvédő szervezetek hosszú távra megalapozott, tervezhető működését.

Álláspontunk szerint az OGY határozat idézett passzusának megvalósítását nem az szolgálná, ha a civil jogvédő szervezetek működését olyan mértékben „államosítanák”, mint azt a jogi segítségnyújtásról szóló törvény modellje mutatja, hanem az, ha az emberi jogi szervezetek sajátos feladatait törvényeink elismernék, tevékenységüket ösztönöznék, s részükre sajátos, a kormányzattól független státuszt biztosítanának. Különleges adó- és egyéb kedvezményekkel a nyereségérdekelteket is célszerű érdekeltté tenni a jogvédő szervezetek finanszírozásában való részvételre.

Javasoljuk ezért a jogvédő civil szervezetek státuszára, állami és az államtól független finanszírozásuk előmozdítására is vonatkozó külön törvény előkészítését.